

ab illicitis negotiationibus sæcularibus. Et additur, « quoad bona sua privilegium clericale, » nempe quoad bona sua patrimonialia: adeo, ut quoad hæc ligetur statutis laicorum, certas gabellas, pedagias, vel alias præstationes exigentibus, nec possit se privilegio fori defendere. Nam facto suo privilegium abiecit clericale: uti loquitur textus in cit. c. *Ex litteris*, seu. cap. ult. h. t. juncta Glossa γ . *Cum facto*: quæ solvens instantiam rotat, quod, licet ipso verbo non possit clericus privilegio clericali renuntiare, c. *Si diligenti* 12. *de Foro competent.* et c. *Contingit* 36. *de Sentent. excommunicat.* possit tamen huic renuntiare ipso facto, hoc est, tale quid committendo, ratione cujus redditur indignus privilegio clericali, et jura ipsum privant eodem. Atque istud procedit loquendo de bonis ipsius clerici negotiatoris; sive, ut inquit textus, « de suis facultatibus. » Nam secus est dicendum de bonis, seu facultatibus Ecclesiæ: quia « delictum personæ non debet in detrimendum Ecclesiæ redundare, » juxta reg. 76. in 6. ac notat Glossa fin. cit. cap. ult. h. t.

139. *Nec etiam quoad personam suam: sed gaudent privilegio canonis, et fori.* — Uterius quomodo clerici negotiatores amittunt privilegium clericale solummodo quoad suas facultates, non vero quoad suam personam: adeoque adhuc gaudent privilegio canonis, can. *Si quis suadente* 17. q. 4. Imo et privilegium: ut proinde, si in negotiatione illicita delinquant, falsa v. g. mensura utendo, non possint judicari, atque puniri a judice sæculari, sed a solo judice suo ecclesiastico. Bellettus cit. § 54 *de Pœnis cleric.* n. 7. Glossa d. cap. ult. γ . *Tertio*. in fin. Abbas ibid. n. 7. h. t. Pirhing. eod. n. 28. Siquidem textus illius capituli, cum sit pœnalis, non debet a facultatibus clericorum, de quibus solummodo mentionem facit, extendi ad eorum personas, cap. *Odia* 15. *de Reg. jur.* in 6. cum similibus. (ADNOTATIO XXXVI.)

140. *An clericis liceat exercere ludos theatrales, aut eisdem interesse? Si hi fuerint inhonesti, scurriles, aut profani, non debent fieri in templo, nec ubicunque per clericos, non obstante quacunque consuetudine.* — Quæritur III. Utrum clericis liceat exercere ludos theatrales, aut eisdem interesse? Resp. I. Ludi theatrales, si fuerint inhonesti, scurriles, aut profani, non debent fieri in templo, nec ubicunque per clericos in sacris ordinibus

constitutos: haud obstante quacunque consuetudine, quæ potius dicenda est corruptela; et proinde penitus extirpanda, cum per eam Ecclesiæ, inquinetur honestas. Textus est in c. *Cum decorem* 12. h. t. ubi Abbas, Vivianus, Barbosa, cæterique Doctores.

141. *Secus dicendum de ludis theatralibus, seu representationibus sacris.* — Additur vero, « Ludi theatrales, si fuerint inhonesti, scurriles, aut profani. » Quia non prohibentur in templo fieri representationes rerum piarum, ac mysteriorum fidei catholice: ut puta, representando præsepe Domini, sepulchrum Christi, vel ascensionem ipsius, aut hujusmodi, quæ sunt idonea ad excitandam in hominibus devotionem, et recolenda mysteria fidei; non ad provocandam lasciviam, voluptates, aut risum, can. *Semel Christus. de consec.* dist. 2. Glossa cit. c. *Cum decorem*. γ . *Monstra.* et Abbas ibid. n. 4. et Barbosa n. 6. h. t. Bellettus *Disquisit. clerical.* part. I. § 23. n. 10. et alii docentes, quod etiam clerici possint facere representationes rerum piarum, aut vitæ alicujus Sancti, atque illis interesse.

142. *Clerici mimis, jocularibus et histrionibus non intendant. Non spectaculis, non pompis intersint, etc. Nuptiarumque evitent convivia: nec choreis, vel saltationibus misceantur.* — Resp. II. Ut « clericis mimis, jocularibus, et histrionibus non intendant, » præcepit concilium generale, relatum c. *Clerici officia* 15. h. t. Eisdem etiam injunctum legitur, ut « a mundi voluptatibus sese abstineant: non spectaculis, non pompis intersint: convivia publica fugiant, » etc. Textus est in can. *His igitur*. dist. 23. Ubi *Spectacula* intelligit turpes ludos, qui vel in Glossa per nuptiis, vel in scenis, aut alibi exhibentur; ut can. *Presbyteri*. dist. 34. statuente, ut « Clerici etiam alienarum nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, aut turpia; aut obscœni motus corporum choreis, et saltationibus efferuntur: ne auditus, aut obtutus sacris mysteriis deputati, turpium spectaculorum, aut verborum contagione polluantur; » prout ibidem loquitur concilium Agathense. Unde, si adveniant histriones, seu joculatores, jubetur clericus surgere, et recedere de mensa, can. *Non oportet* 37. *de Consec.* dist. 5. Glossa cit. can. *Presbyteri*. γ . *Etiam alienarum*, dist. 34. Abbas cit. c. *Cum decorem*. n. 4. h. t. Bellettus d. § 23. n. 6.

§ I.

DE VITANDA CLERICIS COHABITATIONE MULIERUM, ET CONCUBINATU, HJUSQUE PROBATIONE.

2. *Omnis suspecta cohabitatio cum altero sexu, est clericis interdicta.* — Quæritur I. Qualiter, et quibus cum mulieribus, prohibita sit clericis cohabitatio? Resp. I. Omnis suspecta cohabitatio cum altero sexu est clericis per sacros canones interdicta; ut non tantum ab ipso fœdo opere, sed etiam a quovis periculo, atque suspitione ipsius redantur immunes. Hinc can. *Hospitiolum*. dist. 32. S. Hieronymus *ad Nepotianum. de Vita Clericorum*, in hæc verba scripsisse legitur: « Hospitiolum tuum aut raro, aut nunquam, mulierum pedes terant. Quia non potest toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. Fœminæ conscientiam secum pariter habitantis exurit. Nunquam de formis mulierum disputes. Fœminæ nomen tuum noverint; vultum nesciant. Fœminam, quam bene videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentia. Si bonum est, mulierem non tangere; malum est ergo, tangere. » Hæc ibi. Concordat can. *Legitur*. dist. 81. ubi refertur, S. Augustinum nec cum sorore sua habitare consensisse dicendo: « Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt: » juncto can. *In omnibus*. et can. *Archidiaconum*. et can. *Oportet*. ead. dist. 81. cum similibus.

3. Huc accedit textus, cap. i. h. t. contentus, et ita loquens: « Inhibendum est, ut nullus sacerdos fœminas, de quibus suspicio esse potest, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam et sororem: quia instigante diabolo et in illis scelus perpetratum reperitur, aut in pedisequis earum. Sed si qua de his necessitatem habuerit, presbyteri habeant in vico, aut in villa domum longe a sua conversatione, et ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut infra cancellos stare, sive sedere. » Unde ad præcavendum omni sinistrae suspitioni optime faciunt clerici illi qui vel penitus nullam fœminam in domos suas recipiunt, sed necessaria ministeria per mares sibi fieri procurant: vel saltem intra sua hospitiola, seu interiores partes domus, ubi remanere consueverunt, fœminas ingredi non possunt.

4. *Clerici non tantum a domo propria re-*

143. *Clericis joculariam artem exercens, qualiter puniatur?* — Resp. III. Quod si quisquam clericorum joculariam artem exercuerit (agendo videlicet joculariorem, seu histrionem, bufonem, sive goliardum, juxta diversitatem linguarum) atque per annum artem hujusmodi ignominiosam exercuerit, tunc ipso jure privatus est omni privilegio clericali: si autem tempore breviori id præstiterit, et tertio monitus ab ordinario non desistat, privatur per sententiam omni privilegio clericali. Ita textus in cap. i. h. t. in 6. et doctores ibid. Idque merito: nam clericus jocularior multum detrahit dignitati ordinis clericali, cum mercedis causa faciat ludibrium sui. Unde etiam spectato, jure civili, joculariores censentur infames, l. II. ff. *De his, qui notantur infam.* Et quidem ipso jure; prout notat Glossa ibid. γ . *Definit.*

144. *Larvæ dæmonum sunt clericis prohibita.* — Resp. IV. Clericis etiam prohibitum est, larvas dæmonum ante se ferri consentire: quia hoc est diabolicum, can. *Nullus presbyterorum. de Consec.* dist. 5. Multoque magis, larvis se tegere c. *Cum decorem*. 12. h. t. Bellettus, ubi supra, § 23. n. 8. Tacentur plura hujusmodi, quæ vitam, honestatemque clericorum commaculant, sicque fugienda sunt; aut commendant, ac proinde clericis sunt prosequenda; de quibus tum in *Decreto Gratiani*, librisque *Decretalium*; tum in diversis Constitutionibus apostolicis sparsim agitur; atquo per Bellettum integro tomo, *Disquisitio clericalis* intitulo, et in duas partes diviso, aliosque doctores, fusius declarantur. (ADNOTATIO XXXVII.)

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum et mulierum.

1. *Ratio ordinis titularum.* — Cum clerici, præsertim in ordinibus sacris constituti, caste et continenter vivere teneantur, prout inter alia titulo præcedenti uberius dictum est; mulierum autem consortia vitam clericorum de incontinentia reddant suspectam: hinc merito post priorem subjungitur rubrica presentis tituli, quem pro majori claritate juvat in duos paragra.

movere tenentur mulieres suspectas, sed nec alibi suspectam cum ipsis conversationem habere. Cujus vita despicitur, restat, ut prædicatione contemnatur. — Resp. II. Clerici non tantum a domo propria remove tenentur suspectas mulieres, sed etiam in domibus alienis eas accedere, aut suspectam cum ipsis conversationem abivis locorum habere prohibentur. Ita communis: estque clare decisum in can. *clericus solus*. et can. *In omnibus*, et can. *Clerici, vel continentes*, dist. 81. cum concordantiis. Accedit ratio: quia clerici, qui populum exemplo et doctrina pascerere, ac instruere debent, ita in omni conversatione sese gerere tenentur, ut irreprehensibiles sint; atque juxta monitum Apostoli II *Corinth.* vi, 3. non vituperetur ministerium eorum, can. *Oportet*. ead. dist. 81. omnisque nefanda de ipsis excludatur suspicio, cit. can. *In omnibus*. dist. 81. Alioquin enim doctrina ipsorum, atque exhortatio parum, aut nihil fructificaret in populo: nam « legimus, et quotidianis etiam experimentis didicimus, cujus vita despicitur restat, ut prædicatione contemnatur; » prout loquitur divus Bernardus (Serm. 2. *de Resurrect. Domini*, paulo ante finem).

5. *Affertur ratio ulterior conclusionis.* — Accedit, quod ex suspecta conversatione clericorum cum feminis scandalizaretur populus, dignitas clericalis vilesceret, atque lapsus carnalis periculum subintraret. « Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt, » ut inquit S. Gregorius relatus cit. can. *Oportet*. dist. 81. Nec est, quod quis viribus suis confidat: cum nullus Davide sanctiorem, Samsonem fortiorem, aut Salomone sapienterem sese præsumere debeat, quos omnes tamen incauta mulierum conversatio, familiaritas et aspectus, in materia lubrica cadere fecit. Notum quippe est illud *Ecclesiastici*, iii, 27. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Et esto lapsus absit, non tamen abest lapsus suspicio, quam ipsam sacri canones graviter volunt a clericis esse alienam.

6. *Possunt tamen clerici rei domesticæ gratia in domo sua habere mulierem non suspectam, v. g. matrem, amitam, etc.* — Resp. III. Præmissis tamen non obstantibus licitum est clericis, et a jure concessum, in domo sua rei domesticæ gratia, seu ob aliud honestum motivum, retinere illas personas, sive mulierculas, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari. » Textus est

in c. *A nobis*. 6. h. t. juncto can. *Interdixit*. dist. 32. ubi sancta synodus Nicæna quibuslibet clericis interdixit, « subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut amitam: aut etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones. » Nam exceptio illa, « Nisi forte aut matrem, » etc. limitat, atque firmat priorem regulam in oppositum. Concordat can. *Cum omnibus*. dist. 81. ubi præmissa consimili prohibitione, ne clericis omnino cohabitent extraneæ mulieres. Hinc excipiuntur matres, aviæ, et materteræ, amitæ, sorores, et filiæ fratrum, aut sororum, etc.

7. *Concordatur textus cap. i. h. t. cum aliis canonibus.* — Dices. In cap. i. h. t. Sacerdotibus inhibetur, ut neque illas fœminas retineant, quas canones concedunt, matrem, amitam, sororem: prout liquet ex verbis n. 3. relatis: ergo vel debet admitti contrarietas in jure, quod est absurdum; vel oportet dicere, relatos canones revocari per cit. cap. i. h. t. Resp. neg. consequent. Quia, ut notat Glossa in d. cap. i. *¶ Canones*, h. t. quævis contrarietas tollitur, dictique canones inter se concordantur, dicendo, quod relatum cap. i. h. t. loquatur de clericis, ac feminis suspectis; prout indicatur illis verbis, « de quibus suspicio esse potest, » etc. Quia, ubi fœminæ sunt suspectæ, recte prohibentur cum clericis manere, quamvis forent matres, amitæ, vel sorores ipsorum: idque ob periculum incontinentiæ, cum « instigante diabolo et in illis scelus perpetratum reperitur, » etc. prout ibidem subjungitur. E contra alii canones proxime allegati loquuntur de illis fœminis, de quibus nulla subest suspicio mali: sicque cum clericis pro necessario servitio, aut earum honesta sustentatione, manere permittuntur.

8. *Idemque dicendum de aliis idoneis feminis non suspectis.* — Resp. III. Præter illas fœminas non suspectas, quas canones nominatim concedunt, etiam licitum est Clericis domi retinere alias, de quibus nulla prudens suspicio fœdi criminis concipi potest. Textus est in cit. can. *Interdixit*. dist. 32. ubi synodus Nicæna præter matrem, amitam, « etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones, » clericis habere permisit: juncta Glossa ibid. *¶ Idoneas*, istud exemplificante in uxoribus servorum suorum, can. *Cum omnibus*, dist. 81. Quibus addi possunt mulieres, quæ sunt provecæ ætatis, simulque probatæ virtutis ac pietatis, arg.

c. *Cum in juventute*. 15. *de Præsumptione*.

9. *Clericus tamen observet, ne solus, cum sola, aut in tenebris, confabuletur.* — Resp. IV. Nihilominus pro possibili clericus observare debet, ne solus cum sola confabuletur, nec in tenebris, aut occultis locis; sed sociatus aliis, vel saltem in conspectu aliorum in publicis honestisque locis necessaria cum mulieribus loquatur. Ita habetur can. *In omnibus*. dist. 81. ubi et hujus ratio redditur, illis verbis: « Ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum, et ad solam accedere, nulla religionis ratio permittit. Melius est enim, duos esse simul, quam unum. Simul enim et fidelius, et tutius res geritur. » Concordat can. *Clericus solus*, et can. *Clerici, vel continentes*, ead. dist. 81. ubi clericus contraveniens jubetur deponi, et fœmina a liminibus arceri Ecclesiæ. Illa siquidem, quæ in occulto, seu clandestine fiunt, sinistra suspicione, quam a clericis semper abesse Jura volunt, non carent, arg. c. consuluit. 24. *§ Ne vero. de Offic. et potest. delegat.* Nam juxta testimonium veritatis, *Joan.* iii, 20. *Qui male agit, odit lucem*.

10. *Saltem extra casum necessitatis.* — Ad dicitur tamen in conclusione, « pro possibili. » Quia auditio confessionis sacramentalis, vel alia necessitas, quæ legem non habet, aliud subinde fieri deposcit: quæ proinde clericum cum sola loquentem, tum a prudenti suspicione, tum a canonum transgressione excusabit, juxta illud cap. iv. *de Reg. jur.* relatum: « Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. » Nimia vero familiaritas mulierum, etiam domesticarum, aut consanguinearum est periculosa, et clericis prohibita, can. *Quorundam*. dist. 34. Belletus, *Disquisit. clerical.* part. 1. § 25. *de Disciplin. cleric.*, n. 16. et 17. et alii. (ADNOTATIO XXXVIII.)

11 et 12. *Concubinæ nomen dupliciter sumitur, videlicet in bonam, et in malam partem: et quid?* — Quæritur II. Quid sit concubinitus, et quomodo probetur, fiatque notorius? Resp. I. *Concubinæ*. nomen dupliciter sumitur, videlicet in bonam, vel malam partem. Priori modo *Concubina* dicitur ea, quæ cessantibus legalibus instrumentis cuiuspiam juncta est, et conjugali affectu asciscitur, can. *Omnibus*. § *Concubina*. dist. 34. Et talis censetur legitima cuiuspiam uxor, nisi quod non solemniter ducta fuerit: de qua intelligitur illud concilii Toletani l. can. *Is qui*. ead. dist. 34. relatum: « Is qui non habet

uxorem, et pro uxore concubinam habet, a communionem non repellatur: tamen ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ sit conjunctione contentus. » Simile quid habetur can. *Christiano*. ead. dist. 34. ubi dicitur: « Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum aut uxorem, aut certe loco uxoris (si conjux deest) concubinam. » Verum de tali concubina impræsentiarum non est sermo.

Posteriori modo, seu in malam partem accepta *Concubina*, est mulier soluta, et corrupta, quam quis domi suæ, vel alibi detinet pro carnali commercio consuetudinario. Et qui hujusmodi mulierem detinet ad explendam sæpius libidinem, dicitur *Concubinarius*. Unde facile colligi potest, quid sit concubinitus: nam.

13. *Concubinitus, quid, et quomodo differat a simplici fornicatione.* — Resp. II. Concubinitus est illicitus consuetudinarius concubitus cum aliqua fœmina soluta et corrupta, in domo sua, vel alibi commorante. Ita Farinacius, *Praxis criminal.* part. V. seu *De delictis carnis*. quæst. 138. n. 3; Sannig. tit. *de Adulter.* cap. iv. n. 4. et in re communis. Dicitur, « illicitus concubitus, » seu commercium carnale, tum loco generis: tum ad excludendum concubinitum in bonam partem acceptum. Et additur « consuetudinarius, » etc. quæ verba stant loco differentiæ: et signanter per 1y, *consuetudinarius*, differt concubinitus a simplici fornicatione, quod hæc fiat etiam unico actu concubitus illiciti: concubinitus vero requirat consuetudinem, seu repetitos concubitus; alioquin pœnæ concubinitus non producuntur. Farinacius cit. part. 5. seu *de Dilectis carnis*. quæst. 138. n. 9. citans alios. Sufficiunt tamen duo actus fornicarii, seu concubinitus. Navarrus, consil. 2. n. 2. h. t., Pirhing, eod. n. 13. et alii. Nam in criminibus duæ vices consuetudinem faciunt, can. *Ita nos*. 25. qu. 2. juncta Glossa *¶ Usum. et l. Nemo deinceps. c. de Episcop. audient.* juncta Glossa fin. ibid. estque jam dictum supra tit. præced. n. 44. et 45.

14. *An ad concubinitum requiratur, quod concubina sit domi retenta?* — Dicitur tandem, « in domo sua, vel alibi. » Quia licet de jure civili ad effectum concubinitus videatur requiri, quod concubina fuerit retenta in domo viri, juxta Glossam in l. *Concubinam.* et Bartolum ibid. ff. *de Concubinat.* nihilominus re-quisitum istud procedit solum de jure civili:

secus de jure canonico. Farinacius cit. quæst. 138. n. 10. et 12. Ac proinde clericus retinens mulierem in domo, vel extra, cum qua habet consuetudinem carnalem, censetur concubiniarius, quando de consuetudine constat. Farinacius. cit. n. 12. Belletus, part. I. § 15. de *Disciplin. cleric.* n. 59. et alii. Idemque patet ex concilio Trident. sess. 15. cap. xxv. de *Reform.* ibi: « In domo, vel extra delineant. »

15. *Concubinatus clericorum fit notorius pluribus modis; et quibus?* — Resp. III. Concubinatus clericorum fit notorius pluribus modis; videlicet, « per sententiam (diffinitivam, ut explicat Glossa) seu per confessionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit. » Ita textus in cap. ult. h. t. Concordat c. vestra 7. juncta Glossa §. *Notorium.* eod. Quinimo Rebuffus in *Concordat. Francæ* tit. *De publicis concubinariis.* § *Publici.* asserit, quatuor modis concubiniarios dici publicos: nempe, quando eorum concubinatus patet per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, ut proxime dictum: atque etiam, « qui mulierem de incontinentia suspectam, et diffamatam tenent, et per suam superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. » Quod ipsum ut melius intelligatur.

16 et 17. *Notorium est triplex: videlicet, notorium juris. Notorium facti: quod adhuc triplex est, sicut et factum, et Notorium præsumptionis; seu notorium præsumptum.* — Notandum est cum Glossa cit c. *Vestra.* §. *Notorium.* h. t. et Glossa in can. *Manifesta.* 2. q. 1. ac Fagnano c. *Vestra.* n. 69. et seqq. h. t. et aliis communiter, quod notorium sit triplex: videlicet, aliud juris, aliud facti, et aliud præsumptionis. « Notorium juris est, » de quo aliquis in judicio condemnatus, aut in jure confessus est: ut cap. ult. h. t. Quanquam si negetur, talem condemnationem, aut confessionem esse factam, opus sit ejus probatione, c. *Sicut nobis.* 16. de *Sentent.* et re *judicat.*

Notorium facti est, quod nulla tergiversatione celari potest. Atque istud adhuc triplex est, sicut et factum; nempe, « Notorium facti permanentis, » quod continuo se exhibet conspectui hominum, ut nulla possit tergiversatione celari: unde non indiget aliqua probatione, nisi inspectione oculari. « Notorium facti statim transeuntis: » ut si

quis in conspectu populi fuit occisus, aut hujusmodi. Et « Notorium facti interpolati, » quod fit publice quidem, non tamen continuo, sed sæpius per intervalla iteratur: ut fit in usurario publico, aut meretrice notoria; quia nec ille continuo mutuat ad usuram, nec ista continuo peccat, sed interpolatim. Et hujusmodi notorium facti, tum transeuntis, tum interpolati, cum non habeat facti perseverantiam, si subesse negatur, indiget probatione. Nam, ut notavit pontifex in c. *Consuluit.* 14. de *Appellat.* multa dicuntur notoria, quæ non sunt: unde providendum est judici, ne quod dubium est, pro notorio videatur habere.

18. *Notorium præsumptum, alio nomine dicitur, Præsumptio juris et de jure. Paternitas et filiatio, non potest vere probari.* — Notorium præsumptionis, seu Notorium præsumptum, est dictum, vel factum, ex publicis circumstantiis, a Jure pro veritate acceptum: ut est paternitas, et filiatio. Nam quod aliquis sit alterius pater, vel filius, non potest vere probari, l. *Lucius.* 83. ff. de *Condition. et demonstrat.* Sed jus præsumit vehementer, eum esse filium, qui natus est de nuptiis, l. *Filius.* ff. « De his, qui sunt sui, vel alienis juris: » vel qui publice pro Filio habitus, et nominatus, atque alitus fuit. Glossa c. *Michael.* 13. §. *Constiterit.* de *Filiis presbyt.* Idem solet explicari in infamato, cui indicta est purgatio canonica, et deficit: præsumitur enim esse reus criminis; ut c. *Insinuatum.* 13. de *Simonia,* cum similibus. Atque istud notorium præsumptum, alio nomine dicitur « Præsumptio juris, et de jure: » in quo sensu, juxta Rebuffum, ubi supra; verificatur quartus modus notorietatis de concubinatu clericorum, « qui mulierem de incontinentia suspectam, et diffamatam tenent, et per suam superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. » Concordat Hostiensis in *Summa.* n. 4. h. t. dicens: quod si clericus conversetur cum femina suspecta, et post trinam admonitionem inveniatur cum ea fabulari, vel aliquo modo conversari, factus est concubiniarius notorius juris, et de jure: et ideo condemnandus, juxta cap. n. et c. *Clericos.* 3. et c. *Si autem.* 6. h. t. juncto concilio Tridentino sess. 25. cap. xiv. de *Reform.* et amplius in progressu dicitur.

19. *Quomodo procedendum sit contra clericos, qui publice dicuntur habere concubinas, sed citati id negant? Quando crimen concubi-*

natus est notorius, potest judex procedere ad pœnam imponendam sine accusatore, et teste. — Quæritur III. Quomodo procedendum sit contra clericos, qui publice dicuntur habere concubinas; citati, atque examinati, id negant? Resp. I. Quando crimen concubinatus est notorius, ut dictum, tunc potest judex procedere ad pœnam imponendam sine accusatione, et teste. Ita textus in c. *Tua nos.* 8. juncta Glossa §. *Celari.* et §. *Ex evidentia.* et doctoribus ibid. h. t. Accedit ratio: quia in notoriis non est necesse, juris ordinem usquequaque servare can. *De manifestata.* 2. q. 1. et c. *Ad nostram.* 21. de *Jurjurand.* et c. *Evidentia.* 9. de *Accusation.* ubi super notorio procedit judex sine accusatore.

20. *Per negationem res efficitur dubia: et quando secus. Filius est argumentum incontinentiæ paternæ, ambulans super terram.* — Nec obstat, quod ejusmodi clericus neget crimen atque, ut dicitur, l. III. c. « Quibus ad libertat. proclam. non licet, » per negationem res efficitur dubia. Resp. enim, conclusionem procedere in casu concubinatus notorii: sive dein is existat notorius per evidentiam rei; ut puta, quia clericus publice in domo detinet suspectam mulierem, quam ut uxorem tractat; et maxime, si prolem ex ea susceptam publice alat (nam filius est argumentum incontinentiæ paternæ, ambulans super terram, can. *Priusquam.* dist. 28. ac notat Abbas d. c. *Tua nos.* n. 7. h. t.) sive notorietate præsumpta, utpote inducente præsumptionem juris, et de jure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, c. *Is, qui fidem.* 30. de *Sponsalib.* Stante enim tali notorietate, negatio illa non proderit, l. *Qui sententiam.* c. de *Pœnis.* et l. *Illud quoque.* § penult. ff. de *Tributor. action.* Neque per ejusmodi negationem res efficitur dubia. Glossa cit. c. *Tua nos.* §. *Celari.* et §. *Ex evidentia.* et Abbas, ibid. n. 4. et 7. h. t.

21. *Si crimen clerici sit publicum duntaxat ex fama, tunc clerico id negante, opus est legitima probatione. Fama etiam publica, sine aliis adminiculis plene non probat.* — Resp. II. Quando crimen clerici non est notorium modo præfato sed publicum duntaxat ex fama; tunc clerico negante se esse concubiniarium, opus est legitima probatione per testes, aut hujusmodi, ad ipsum condemnandum. Ita textus, et doctores in cit. c. *Tua nos.* 8. h. t. addita illa ratione: « Cum non sit testimoniis, sed testibus judicandum. »

Quasi diceretur: Non testimoniis, quæ dantur per scripturam, aut per testes extrajudicialiter, et sine juramento loquentes, vel ex fama, seu auditu alieno deponentes (taliam enim non sufficiunt ad condemnandum) sed testibus legitime citatis, atque de scientia, seu de proprio sensu judicialiter deponentibus, judicandum est: prout superius lib. II. tit. XX. de *testibus.* § 11. et 12. et seqq. ex professo dictum est, allegato ibid. n. 363. notabili casu, quo octoginta rustici contra pastorem de fornicatione diffamatam, deposuerunt; nec tamen aliquid probarunt, eo quod fuerint duntaxat testes ex auditu alieno. Accedit, quod fama, etiam publica, sine aliis adminiculis plene non probet, c. *Tam litteris.* 33. juncta Glossa §. *De auditu.* de *Testib.* Nam, ut c. *Cum in juventute.* 12. de *Purgation. Canonic.* dicitur: « Dictum unius facile sequitur multitudo. »

22. *Quod si de clerico talis habeatur suspicio incontinentiæ, ut ex ea scandalum oriatur in populo, tunc ipsi indicenda est canonica purgatio.* — Resp. III. Quod si de clerico in sacris constituto talis habeatur suspicio incontinentiæ, ita, ut ex ea scandalum oriatur in populo, tunc ipsi indicenda est canonica purgatio: quam si præstare noluerit, vel in ea præstanda defecerit, puniendus est secundum canones veluti convictus. Ita textus in cit. c. *Tua nos.* § fin. h. t. et c. *Inter.* 10. de *Purgat. canonic.* cum similibus. (ADNOTATIO XXXIX.)

§ II.

DE PŒNIS CLERICORUM CONCUBINARIORUM, AUT SIMPLICEM FORNICATIONEM COMMITTENTIUM.

23. *Quæ sint pœne clericorum concubinariorum, aut suspectam cum mulieribus conversationem habentium? Delictum, puta, concubinatus, quandoque est notorium, quandoque occultum, quandoque pene occultum.* — Quæritur I. Quæ sint pœnæ clericorum concubinariorum, aut suspectam cum mulieribus conversationem habentium? Ubi prænotandum conformiter textui in c. *Vestra.* 7. h. t. ac notat Fagnanus ibid. n. 9. quod delictum, v. g. concubinatus, quandoque est notorium, quandoque occultum, quandoque pene occultum; puta, qui extat suspicio de eo, sed nondum plene constat. Quo prænotato.

24. *Concubinatus clericorum omnino occultus non habet vindictam in judicio humano. Eccle-*